CZU: 373.5.016:[811.135.1 + 821.135.1]:37.014 https://doi.org/10.59295/drgl2026.42

MODERNIZAREA CURRICULUMULUI DISCIPLINAR LA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ: CONSTATĂRI ȘI DIRECȚII DE DEZVOLTARE

MODERNIZATION OF THE ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE CURRICULUM: FINDINGS AND DIRECTIONS FOR DEVELOPMENT

Dorina ROTARI
PhD, Associate Professor
Moldova State University, Republic of Moldova
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-6230-3714

Abstract: ***The article analyzes the prospects for updating the curriculum for the Romanian Language and Literature discipline in accordance with the new European and international educational policies, as well as with current social and technological transformations. Strategic directions for curriculum modernization are formulated aimed at increasing the applicative relevance of learning, integrating emerging skills and new educations, strengthening digital, interdisciplinary and value dimensions, ensuring educational equity, etc. It also highlights the importance of aligning curricular content with students' real needs and with labor market requirements, in order to develop functional and transferable skills. The curriculum review is conceived as a continuous process, intended to contribute to the formation of graduates capable of actively and responsibly integrating into the social and professional life of contemporary society.***

Keywords*: curriculum, skills, modernization, evaluation, digitalization, inclusion.*

Curriculumul școlar reprezintă instrumentul fundamental prin care politicile educaționale sunt transpune în practici pedagogice concrete, răspunzând în mod constant și coerent provocărilor lumii contemporane. În contextul transformărilor sociale, tehnologice și culturale accelerate, modernizarea curriculumului reprezintă nu doar o condiție esențială pentru formarea competențelor necesare integrării active a tinerilor în societate, ci și o etapă strategică în adaptarea educației naționale la standardele și prioritățile europene și globale.

În acest sens, actuala revizuire a curriculumului la disciplina *Limba și literatura română* se înscrie în contextul unei reforme naționale de amploare, fundamentată pe o serie de documente normative (*Strategia „Educație 2030”*, *Concepția Dezvoltării Curriculare* 2024, *Cadrul de Referință al Curriculumului Național*, 2025), care vizează: alinierea curriculumului la competențele-cheie europene definite de Consiliul Uniunii Europene; integrarea recomandărilor UNESCO privind educația pentru dezvoltare durabilă și utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale în învățământ; consolidarea caracterului interdisciplinar și transdisciplinar al învățării pentru a răspunde provocărilor sociale, tehnologice și economice actuale.

Totodată, procesul de revizuire a curriculumului la *Limba și literatura română* trebuie să vizeze câteva direcții esențiale definitorii acestei discipline. În primul rând, aceasta îmbină dimensiunea lingvistică (dezvoltarea competențelor de comunicare orală și scrisă,

exprimarea corectă) cu dimensiunea literară (formarea gustului estetic, receptarea textului literar), ceea ce impune o abordare echilibrată, axată atât pe competențele funcționale, cât și pe cele interpretative și critice. În al doilea rând, *Limba și literatura română* constituie un veritabil liant al apartenenței culturale și identitare, de aceea curriculumul trebuie să includă texte literare/nonliterare și activități care să reflecte valorile personale, sociale, naționale și general-umane, precum și diversitatea culturală specifică societății contemporane. În plus, disciplina dată funcționează ca un mediu de reflecție asupra lumii, favorizând deschideri inter- și transdisciplinare, susținând învățarea contextualizată, relevantă pentru elev. Un aspect important este și modul în care disciplina răspunde provocărilor contemporane, de exemplu, utilizarea limbii în contexte digitale, prezența temelor actuale în textele propuse, încurajarea alfabetizării media și digitale etc.

Subliniem, așadar, că *Limba și literatura română* reprezintă un pilon de bază al parcursului educațional, sprijinind alfabetizarea funcțională, gândirea critică, creativitatea și facilitând transferul de competențe între discipline. Prin statutul său central în arhitectura *Curriculumului Național*, disciplina contribuie esențial la dezvolarea personală, civică și culturală a elevilor, aliniindu-se la finalitățile generale ale sistemului de învățământ și contribuind la formarea a**tributelor prioritare** ale absolventului.

De notat că actuala modernizare a curriculumului disciplinar se înscrie în continuitatea firească a procesului de dezvoltare și restructurare curriculară. În această ordine de idei, etapa anterioară (2019/2020) a depășit câteva provocări majore: necesitatea reformulării competențelor specifice și a unităților de competență pentru a evidenția mai clar valorile și atitudinile vizate la finalul studiilor; alinierea la procesele de globalizare, internaționalizare, europenizare și tehnologizare, necesitând adaptări metodologice și de conținut; descongestionarea materiei pentru a evita supraîncărcarea academic etc. [2, p. 4-5]. În plus, s-a ținut cont de o serie de factori educaționali care au condus la dezvoltarea curriculumului de *Limba și literatura română*, între care modernizarea învățământului și racordarea științelor educației la principiile comunității mondiale ale educației și comunicării interculturale; evoluția științelor educației, a lingvisticii și teoriei comunicării, a esteticii și hermeneuticii literare etc. [3, p. 7]. Drept rezultat, ediția 2019/2020 a propus o viziune curriculară coerentă și pertinentă, oferind un cadru solid pentru dezvoltarea competențelor-cheie, promovând gândirea critică, comunicarea eficientă, exprimarea creativă și deschiderea către diversitatea culturală.

Totuși, cadrul normativ actualizat (*Cadrul de Referință al Curriculumului Național. Chișinău*, 2025) impune necesitatea de a asigura conformitatea curriculumului disiciplinar cu noile prevederi privind sistemul de valori [1, p. 7-9], competențele-cheie și noile competențe determinate de provocările lumii contemporane (transformatoare, antreprenoriale, digitale, pentru dezvoltare durabilă și cele legate de inteligența artificială) [1, p. 11-12], profilul de formare al absolventului/absolventei [1, p. 14-18], principiile dezvoltării curriculare [1, p. 25], noile educații [1, p. 29-30] etc. Recomandările de revizuire vizează, de asemenea, consolidarea structurii curriculare, în speță a corelației dintre *competențe specifice*, *conținuturi*, *activități de învățare* și *evaluare*, prin revizuirea fiecărei componente, gradarea complexității în funcție de clasă/nivel de studii și flexibilizarea dictată de contextul educațional, astfel încât curriculumul disciplinar să devină un reper operațional pentru toți actorii educaționali și să asigure funcționalitatea procesului de predare - învățare - evaluare.

Chiar dacă disciplina *Limba și literatura română* conturează un sistem competențial valid și funcțional, se impune totuși **revizuirea competențelor specifice (CS) și a unităților de competență (UC)**, astfel încât acestea să fie corelate explicit cu profilul absolventului și

cu setul extins de competențe-cheie stipulate în *Cadrul de Referință al Curriculumului Național* (2025), precum și cu axele valorice și noile educații promovate de politicile actuale. Se recomandă, de asemenea, consolidarea caracterului pragmatic și funcțional al CS și al UC pentru a asigura transferul în contexte reale și relevanța practică a învățării. Curriculumul actual tratează explicit componenta transversală doar prin CS6, care integrează experiențele de lectură (vizate de CS3) și pe cele lingvistice (vizate de CS5), fiind oportună extinderea transversalității către toate CS, inclusiv la nivelul UC.

În ceea ce privește conținuturile curriculare, este recomandabilă **actualizarea volumului de conținut** pentru a asigura fezabilitatea parcurgerii materiei fără supraîncărcare informațională; stabilirea unui volum optim de conținuturi, prin precizarea unui număr minim (și rezonabil) de texte literare și nonliterare esențiale pentru fiecare modul tematic; selectarea conținuturilor după criterii de relevanță și accesibilitate pentru elevi; diferențierea pe niveluri de dificultate, astfel încât să ofere sprijin atât elevilor avansați, cât și celor cu cerințe educaționale speciale CES.

Totodată, raportarea la *Cadrul de Referință al Curriculumului Național* (2025) evidențiază nevoia modernizării conținuturilor curriculare prin integrarea explicită a noilor educații transversale (digitală, media, interculturală, globală etc.), accentuarea dimensiunii valorice și consolidarea caracterului aplicativ și inter-/transdisciplinar al învățării. Dimensiunea axiologică, deși consistentă ca intenție în ediția actuală, este frecvent implicită, fiind necesară integrarea mai evidentă a sistemului de valori (personale, sociale, naționale, general-umane), selecția unor texte literare/nonliterare cu potențial axiologic și abordarea unor teme actuale precum pluralismul cultural, rolul noilor media, angajarea civică sau respectul pentru diversitate, care ar susține formarea unei cetățenii democratice responsabile.

Dimensiunea aplicativă a conținuturilor curriculare poate fi fortificată prin conectarea disciplinei la realitățile și provocările societății actuale. În acest sens, textele literare și nonliterare ar constitui un prilej de reflecție asupra problemelor de actualitate ale lumii contemporane: migrația, discriminarea, identitatea, schimbările climatice, conflictul dintre generații, dilemele etice ale societății moderne etc., stimulând gândirea critică și sensibilitatea estetică a elevilor. **În aceeași ordine de idei, integrarea dimensiunilor inter- și transdisciplinare** în proiectarea conținuturilor ar spori relevanța învățării și ar conecta cunoștințele de la *Limba și literatura română* cu alte domenii. Oportună ar fi includerea explicită a temelor transversale/cross-curriculare și valorificarea problemelor autentice de viață sub forma unor proiecte care ar încuraja elevii să abordeze holistic situațiile reale. În acest sens, *Concepția dezvoltării curriculumului școlar* (2024) stipulează că „Temele transdisciplinare vor constitui repere pentru promovarea competențelor-cheie în cadrul unui grup de discipline înrudite care oferă asemenea oportunități în mod prioritar grație valențelor formative ale acestora, dar și în cadrul activităților extracurriculare, extrașcolare etc.” [4, p. 24].

La nivelul activităților de învățare, curriculumul disciplinar la *Limba și literatura română* propune o paletă diversă de activități cu caracter formativ ce contribuie la dezvoltarea gândirii critice și creative. Persistă însă câteva provocări majore în implementarea acestora: aplicabilitatea practică redusă, lipsa distincțiilor clare de complexitate și adaptare pentru elevii cu CES, integrarea insuficientă a resurselor digitale în procesul didactic. În acest sens, este recomandabilă diversificarea activităților de învățare astfel încât acestea să fie relevante pentru viața reală și conectate cu alte domenii. Este oportună extinderea gamei de texte funcționale studiate și integrarea activităților de scriere colaborativă online, precum și a analizei critice a informațiilor din mediul digital. De asemenea, se recomandă un accent sporit pe scrierea multimodală (texte îmbinate cu

elemente vizuale, grafice, multimedia), pe discursul argumentativ public și dezbaterile structurate. O reconfigurare a activităților ar crea spațiu pentru integrarea elementelor STEM/STEAM (științe, tehnologie, inginerie, arte, matematică), care ar dezvolta competențe integrate în rândul elevilor. Aceste ajustări pot transforma disciplina într-un spațiu nu doar de formare lingvistică și literară, ci și de dezvoltare personală, culturală și civică, aliniat la standardele europene și la cerințele societății contemporane.

Un aspect important pentru modernizarea curriculumului la *Limba și literatura română* este racordarea la evoluțiile tehnologice. Ediția actuală, deși menționează utilizarea TIC, nu include referințe explicite la resursele digitale, alfabetizarea media, siguranța digitală sau etica tehnologică. Curriculumul revizuit trebuie să prevadă i**ntegrarea mai pregnantă a dimensiunii digitale** prin: utilizarea suporturilor digitale și multimedia în conținuturi (texte digitale, resurse online); utilizarea platformelor colaborative și a instrumentelor multimedia interactive în desfășurarea lecțiilor (platforme de e-learning, aplicații interactive, instrumente colaborative online); crearea de produse digitale de către elevi (de exemplu, reviste sau bloguri digitale, podcasturi, prezentări interactive) ca parte a activităților de învățare; explorarea resurselor de **inteligență artificială** (accesibile și adecvate vârstei elevilor) pentru activități precum antrenarea vorbirii publice, simularea dezbaterilor sau analiza comparativă a textelor. Acest lucru ar spori atractivitatea și eficiența procesului de învățare, contribuind la formarea competențelor digitale esențiale pentru profilul absolventului contemporan.

Curriculumul disciplinar la *Limba și literatura română* oferă repere importante și pentru proiectarea didactică, permițând o anumită flexibilitate a strategiilor în funcție de context. Cu toate acestea, caracterul aplicativ al orientărilor metodologice poate fi fortificat, ceea ce ar spori potențialul formativ al documentului curricular și capacitatea acestuia de a susține o învățare activă, diferențiată și relevantă pentru toți elevii. Este recomandabilă în acest sens p**romovarea metodelor de predare active și participative**, centrate pe elev, prin proiecte, jocuri de rol, dramatizări, dezbateri, discuții și activități de grup, care pot duce la creșterea motivației și a calității învățării, dezvoltând la elevi responsabilitatea, spiritul critic, empatia și capacitatea de lucru în echipă.

Un aspect deosebit de problematic este adaptarea pedagogiei pentru elevii cu cerințe educaționale speciale (CES) și pentru cei cu performanțe: pe de o parte, acești elevi nu sunt suficient sprijiniți de structura actuală a curriculumului; pe de altă parte, cadrele didactice se confruntă cu dificultăți în ajustarea conținuturilor și a strategiilor didactice, ceea ce limitează aplicarea eficientă a unei pedagogii diferențiate. În lipsa unor exemple concrete de sarcini adaptate și a unor modele de bune practici incluse în curriculum, implementarea diferențiată depinde, în mare măsură, de experiența, creativitatea și resursele individuale ale fiecărui profesor, ceea ce riscă să accentueze discrepanțele educaționale dintre diferite școli.

O soluție ar fi includerea în curriculum a unor secțiuni privind abordarea diferențiată: pentru elevii cu CES, se vor oferi sugestii concrete de adaptare a conținuturilor, a activităților de învățare și a strategiilor de predare-învățare-evaluare (de exemplu, materiale cu suport vizual, texte simplificate, activități remediale integrate); pentru elevii capabili de performanțe înalte, curriculumul va prevedea **activități de extindere și aprofundare** (cum ar fi lecturi suplimentare, exerciții de creație, proiecte individuale etc.) menite să le valorifice potențialul și să le mențină motivația. **În aceeași ordine de idei, este necesară consolidarea programelor de sprijin individualizat** și a celor de dezvoltare personală pentru elevi, ca parte a efortului de adaptare la diversitate. Se recomandă extinderea și susținerea la nivel de sistem a programelor de remediere școlară, tutorat și mentorat, astfel încât elevii cu probleme de ritm sau de înțelegere să beneficieze de ajutor

suplimentar și personalizat. Aceste programe vor completa activitățile de la clasă și vor asigura echitatea și eficacitatea procesului educațional.

O altă dimensiune importantă a curriculumului disciplinar este evaluarea. La acest capitol, documentul oferă un set variat și flexibil de strategii de evaluare, îmbinând metode tradiționale cu metode alternative. Totodată, este conturată relația dintre competențele specifice disciplinei și produsele evaluabile, însoțite de descriptori sau criterii de performanță pentru validarea evaluării. Cu toate acestea, nu sunt propuși indicatori clari de performanță pentru toate tipurile de produse evaluabile, ceea ce face dificilă diferențierea nivelurilor de reușită și monitorizarea eficientă a progresului individual. De asemenea, lipsește un cadru practic operațional pentru evaluarea formativă continuă, pentru evaluarea proiectelor inter- și transdisciplinare, pentru evaluarea diferențiată a elevilor cu nevoi diverse, precum și pentru autoevaluare, feedback constructiv sau utilizarea instrumentelor digitale în evaluare. Aceste lacune limitează posibilitatea de a construi o cultură a evaluării formative, centrate pe participarea activă a elevului la propria formare și pe responsabilizarea lui față de parcursul educațional.

Modernizarea activităților de evaluare se poate realiza prin introducerea unor instrumente centrate pe competențe, **clare, flexibile și echitabile**. Se cere elaborarea unor grile de evaluare cu **descriptori de performanță** pentru fiecare competență, care ar permite monitorizarea obiectivă a progresului și furnizarea unui feedback transparent, reducând subiectivitatea notării. Se recomandă, de asemenea, d**iversificarea metodelor și a instrumentelor de evaluare**: portofolii, proiecte, evaluări orale, autoevaluări și jurnale reflexive ale elevilor, precum și sarcini de evaluare prin **transferul cunoștințelor în situații reale**. Această diversitate poate transforma evaluarea într-un proces centrat pe progresul competențial, încurajând elevii să aplice ceea ce au învățat și să reflecteze asupra propriei evoluții.

Se impune și asigurarea caracterului incluziv al evaluării prin adaptarea procedurilor de evaluare pentru elevii cu cerințe educaționale speciale. Pot fi prevăzute sarcini ajustate ca dificultate, timp suplimentar pentru rezolvare, suport vizual, fișe personalizate de evaluare, astfel încât și elevii cu dificultăți de învățare sau dizabilități să își poată demonstra progresul în mod echitabil. Evaluarea devine astfel un instrument **incluziv**, capabil să reflecte fidorciedel nivelul de competență al fiecărui elev, oferind șanse egale la reușită.

În altă ordine de idei, i**ntegrarea resurselor digitale în evaluare** ar spori eficiența și transparența acestui proces. Se recomandă utilizarea platformelor și a instrumentelor de evaluare online (teste digitale, chestionare interactive, aplicații de feedback imediat), care pot reduce semnificativ timpul de corectare și pot oferi profesorilor date obiective despre performanțele elevilor. Adoptarea componentelor digitale în evaluare trebuie însă realizată progresiv și cu acces asigurat pentru toți elevii, pentru a nu crea dezechilibre.

Un aspect important în contextul modernizării curriculare este sustenabilitatea și relevanța aplicativă a documentului. În acest sens, se impune i**ntegrarea educației pentru dezvoltare durabilă** (EDD) ca dimensiune transversală a curriculumului, aliniind disciplina la angajamentele internaționale și naționale în domeniu. Curriculumul revizuit ar trebui să facă referiri explicite la obiectivele și documentele majore precum **Agenda ONU 2030** și *Strategia națională „Educația 2030”*, evidențiind contribuția disciplinei la formarea unui profil de absolvent sensibil la dezvoltarea durabilă. De asemenea, includerea unor teme și valori legate de durabilitate (protecția mediului, consum responsabil, solidaritate intergenerațională etc.) ar spori relevanța învățării și ar încuraja elevii să devină **cetățeni responsabili și conștienți** ai societății viitoare.

Subliniem, în concluzie, necesitatea de a institui un mecanism de actualizare periodică a curriculumului la disciplina *Limba și literatura română,* bazat pe monitorizarea implementării și feedbackul provenit de la profesori și beneficiari (elevi, părinți). Un asemenea mecanism va contribui la menținerea **sustenabilității** curriculumului pe termen lung, permițând adaptarea sa continuă la evoluțiile lingvistice, culturale și tehnologice, precum și la schimbările din societate. Prin actualizarea periodică, curriculumul va rămâne mereu relevant, flexibil și orientat spre viitor, evitându-se stagnarea și depășirea acestuia de către realitatea educațională în schimbare.

Referințe bibliografice:

1. ANDRIȚCHI, Viorica., GREMALSCHI Anatol ș.a. (2025), Cadrul de Referință al Curriculumului Național, Chișinău, 54 p.
2. Curriculum Național. Limba și literatura română. Clasele a V-a - a IX-a, Chișinău, Lyceum, 2020, 176 p.
3. Curriculum Național. Limba și literatura română. Clasele a X-a - a XII-a, Chișinău, Lyceum, 2020, 148 p.
4. GUȚU, Vladimir, GREMALSCHI, Anatol ș.a. (2024), Concepția dezvoltării curriculumului școlar, Chișinău, 40 p.